

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาวิหารที่สร้างในกระบวนการครุบาศรีวิชัย
ชื่อนักศึกษา	นายชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ
สาขาวิชา	ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม
ภาควิชา	ศิลปสถาปัตยกรรม
ปีการศึกษา	2540

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิหารที่สร้างในกระบวนการครุบาศรีวิชัย อันประกอบไปด้วยการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ และการศึกษาในเชิงสถาปัตยกรรม

1. การศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ ได้แก่การศึกษา เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุในการสร้างวิหารของครุบาศรีวิชัย รวมถึงบทบาทและหน้าที่ของวิหารที่สร้างในกระบวนการครุบาศรีวิชัย ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างจากวิหารที่สร้างในวัฒนธรรมล้านนาอย่างไร วิธีการศึกษาแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1)การศึกษากระบวนการครุบาศรีวิชัย 2) การศึกษาวิหารที่สร้างในวัฒนธรรมล้านนา ผลการศึกษาทั้งสองส่วน นำไปสู่การวิเคราะห์และสรุปสาเหตุในการสร้างวิหารของครุบาศรีวิชัย รวมถึงบทบาทของวิหารที่ใช้ในกระบวนการครุบาศรีวิชัย

ผลจากการศึกษาในส่วนนี้พบว่า วิหารที่สร้างในกระบวนการครุบาศรีวิชัย เกิดจากแนวคิดพื้นฐานของการบำเพ็ญเพียรบารมี เพื่อปรารถนาพุทธภูมิ หรือสำเร็จสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธรูปเจ้าองค์หนึ่งในอนาคต ของครุบาศรีวิชัย จากแนวคิดดังกล่าว ทำให้ครุบาศรีวิชัยอยู่ในฐานะของพระโพธิสัตว์ ซึ่งกำลังบำเพ็ญเพียรบารมี ดังนั้นสร้างวิหารจึงถือเป็นทานบารมีประเภทหนึ่ง ที่ครุบาศรีวิชัยได้เลือกกระทำ ซึ่งอันสืบเนื่องจากการทำทานดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การได้รับลัทธานิเทศพยากรณ์จากองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นหนึ่งในธรรมสโมธาน 8 ประการ ของผู้ที่ปรารถนาเป็นพระพุทธรูปเจ้าฟิ่งกระทำ ตามความเชื่อในพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท

2. การศึกษาในเชิงสถาปัตยกรรม เป็นการศึกษาถึงรูปแบบวิหารที่สร้างในกระบวนการครุบาศรีวิชัย ตามแนวทางของการศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรม เนื้อหาประกอบไปด้วย การศึกษารูปแบบวิหารที่สร้างในกระบวนการ, พัฒนาการของวิหาร และมูลเหตุหรือปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดรูปแบบทางสถาปัตยกรรม วิธีการศึกษาเริ่มต้นด้วยการเลือกวิหารจำนวน 17 หลัง ที่สร้างในเขตภาคเหนือ เป็นกรณีศึกษาโดยนำไปวิเคราะห์ร่วมกับการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์

ผลการศึกษา เราพบว่า มีวิหาร 4 ประเภทที่สร้างขึ้นในกระบวนการครุบาศรีวิชัย คือ 1) วิหารหลวง(วิหารแบบทั่วไป) 2)วิหารพระนอน 3)วิหารพระพุทธรูป 4)วิหารแบบพิเศษ (วิหารที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ) วิหารทั้งหมดยังคงมีหน้าที่ใช้สอยตามแบบอย่างของวิหารในวัฒนธรรมล้านนาเช่นเดิม ยกเว้นวิหารบางประเภท เช่นวิหารพระนอน ซึ่งเราพบว่าในกระบวนการครุบาศรีวิชัยจะนิยมสร้างให้มีขนาดใหญ่ และมีหน้าที่ใช้สอยเพื่อทำกิจกรรมทางศาสนาแบบเดียวกันกับวิหารหลวง ในส่วนของแผนผังอาคาร พบว่าอาคารในแผนผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าไม่มีการยกเก็จ เป็นลักษณะเด่นของวิหารหลวงที่สร้างในกระบวนการ และแผนผังที่ให้ความสำคัญต่อทางเข้าด้านข้างเป็นลักษณะเด่นของกลุ่มวิหารพระนอน วิหารพระพุทธรูป และวิหารแบบพิเศษ

ในส่วนของรูปทรงและโครงสร้างอาคาร พบว่าวิหารที่สร้างในกระบวนการครุบาศรีวิชัยยังคงรักษาไว้ซึ่งระเบียบแบบแผน ตามแบบอย่างของวิหารล้านนาโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งระเบียบโครงสร้างแบบมาต่างใหม่และสัดส่วนของรูปทรงหลังคา แต่มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องวัสดุและเทคนิคก่อสร้างสมัยใหม่ ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลทำให้สามารถสร้างอาคารขนาดใหญ่ขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งของวิหารในช่วงนี้ อย่างไรก็ตาม อาคารขนาดใหญ่และวัสดุโครงสร้างสมัยใหม่ ก็ได้ทำให้สุนทรียภาพของอาคารเปลี่ยนไป เป็นรูปทรงอาคารที่แข็งกระด้างมากกว่าวิหารที่สร้างในวัฒนธรรมล้านนาแต่เดิม ส่วนทางด้านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ไม่ว่าจะเป็น หน้าบัน ค้ำยัน หรือซุ้มประตูหน้าต่าง พบว่ามีการผสมผสานระหว่างรูปแบบงานสถาปัตยกรรมแบบพื้นเมืองกับแบบภาคกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของลวดลายต่างๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนที่แสดงถึงอิทธิพลของงานศิลปกรรมแบบรัตนโกสินทร์มากที่สุดส่วนหนึ่ง

สำหรับการศึกษาในส่วนพัฒนาการของวิหารนั้น ผลการศึกษาทำให้เราทราบว่า รูปแบบวิหารที่สร้างในกระบวนการครุบาศรีวิชัย มีปัจจัย 3 ประการที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของรูปแบบ ได้แก่ ทุนทรัพย์ กำลังคนที่มีส่วนร่วมในกระบวนการ และความก้าวหน้าทางด้านเทคนิคและวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ โดยพัฒนาการของวิหารนั้น เริ่มการจากอาคารขนาดเล็ก ในพื้นที่รอบนอกซึ่งมีข้อจำกัดในเรื่องทุนทรัพย์ ไปสู่อาคารขนาดใหญ่ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทุนทรัพย์และเทคโนโลยีสมัย ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

Thesis Title **The study of Vihara built by Krubasrivichai Movement
1904 - 1939 A.D.**

Name **Mr. Charnnarong Srisuwan**

Concentration **History of Architecture**

Department **Architecture and Related Arts**

Academic Year **1997**

ABSTRACT

This thesis proposes to study Vihara which built by Krubasrivichai Movement. The study comprises the historical and architectural.

The historical approach to study role and function of Vihara which built by Krubasrivichai Movement that cause to build Vihara of Krubasrivichai. The result of this study discover that Vihara has the element in three works of religion which Krubasrivichai built for the result of good deeds. These three works of religion limit from standard ideal of Rattana-trai : the three gems, namely, the Buddha, His teachings and the Buddhist clergy, in stead the Buddha of building an architectural, instead his teachings of writing with a stylus on plam leaves in scripture bible and in stead the Buddhist clergy of ordaining. All of these ideals in place of the result of good deeds by the movement of practical in meditation in the Buddhist manner, leading to enlightenment and tranquility of mind to go to Nirvana which the highest teachings in Buddha in the future.

The architectural study to know form of Vihara built by Krubasrivichai Movement, the development, cause and an element which influence for form of the architectural. The result of this study finds four type built by Krubasrivichai Movement are normal Vihara, Vihara of the Reclining Buddha, Buddha's footprint Vihara and special Vihara that can division on two groups are Primary Vihara and Secondary Vihara. Both of Vihara have

continued the function using in Lanna Culture, except some of Primary Vihara, Phra-non Vihara found that in Krubasrivichai Movement always build in big size and use for religion's work in the same of normal Vihara. It's perform that Secondary Vihara is essential compare with Primary Vihara in Krubasrivichai Movement. The architectural characteristics of Vihara find the building in rectangle plan, no increase area. That is dominant of Primary Vihara in Krubasrivichai Movement and a plan which the beside entrance is essential.

The figure and the structure of the building find Vihara built by Krubasrivichai Movement still preserve the procedure figure of Lanna Vihara. Especially the structure and the proportion of roof but the element of inventory and technique construction in the new type and demonstrative in rectangle plan, no increase area which made the aesthetic of building changing. For the factor of the architectural, especially the cunning were received influence from Rattanakosin Style.

The development of Vihara study find figure of Vihara in Krubasrivichai Movement have three elements that influence to the development of figure are asset, man power and the progress of technique and inventory construction. The development of Vihara begin from small building in the outskirts and restrict in asset. When Krubasrivichai Movement increase to be related with social and people. It's made more asset to let the figure of architectural change to big size building, many various workers and more complete.

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบสักการะแด่ดวงวิญญาณของครูบาศรีวิชัย ตนบุญแห่งล้านนา ผู้เป็นต้นแบบที่ทำให้เหล่าศรัทธาสาธุชนได้กระทำความดีและเป็นผู้เสียสละความสุขส่วนตนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนร่วม ทำให้คุณความดีเหล่านี้คงอยู่ในแผ่นดินล้านนาอย่างไม่เสื่อมคลาย

ขอกราบพระคุณ บิดา-มารดา ผู้ให้กำเนิด ทั้งคอยห่วงใยและเป็นกำลังใจให้ผู้ศึกษามีแรงและกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่สำเร็จลงได้ หากไม่ได้ความกรุณาและคำชี้แนะในแนวทางการศึกษาที่ถูกต้อง จากกลุ่มอาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ได้แก่ รองศาสตราจารย์อนุกวิทย์ เจริญศุภกุล อาจารย์สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา และรองศาสตราจารย์ วิวัฒน์ เตมีย์พันธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มอบแต่ โขมสี แสนจิตต์ ผู้คอยดูแลเอาใจใส่ และคอยเป็นกำลังใจแก่ผู้ศึกษาเสมอมา

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

คำนำ

ครุบาศรีวิชัยถือได้ว่าเป็นพระสงฆ์รูปหนึ่งที่มีความสำคัญต่อความเชื่อความศรัทธาของชาวล้านนาโดยทั่วไป ชื่อเสียงของท่านเป็นที่กล่าวขานนับแต่อดีตถึงปัจจุบัน ในฐานะคณบุญผู้ยิ่งใหญ่ ที่เกิดมาเพื่อรับใช้พุทธศาสนาอย่างแท้จริง ตลอดช่วงระยะเวลาที่ท่านครองสมณะเพศนั้น ท่านได้สร้างกิจกรรมทางศาสนาจำนวนมากมาย และผลงานที่โดดเด่นมากที่สุดของท่านก็คือการสร้างงานสถาปัตยกรรม อันประกอบไปด้วยผลงานจำนวนมากมายกระจายอยู่ในพื้นที่เขตภาคเหนือ ผลงานทั้งหมดล้วนเป็นแรงผลักดันให้ข้าพเจ้า เกิดข้อสงสัยถึงเหตุและใคร่ศึกษาถึงเหตุผลในการสร้างงานของท่าน ซึ่งเป็นที่มาของหัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลของการศึกษาในครั้งนี้ คงจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ใคร่รู้และใคร่ศึกษาถึงบทบาทของครุบาศรีวิชัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยชน์อันจะเกิดขึ้นต่อกระบวนการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์